

IP TIPS

чекліст для фотографів

ФОТОГРАФІЧНЕ МИСТЕЦТВО: МЕЖІ ДОЗВОЛЕНОГО ТА ОБМЕЖЕННЯ

Права фотографів

1

Як зрозуміти чи можу я використовувати фотографію з мережі Інтернет?

1. Перевірте джерело фотографії.

Відвідайте вебсайт, звідки взята фотографія. Зазвичай, умови використання та тип ліцензії вказані безпосередньо під фотографією або в розділі “Умови використання” (Terms of Use) чи “Ліцензія” (License).

2. Перевірте, чи вказано ліцензію Creative Commons.

Якщо ви знайшли згадку про Creative Commons (наприклад, “CC BY-SA”), дізнайтесь умови зазначеного виду ліцензії, що допоможуть вам зрозуміти умови використання фотографії.

Якщо їх не зазначено на сайті, дізнатись умови ліцензій можна за посиланням на вебсайті creativecommons.org.

3. Шукайте водяний знак або підпис.

Якщо на фотографії вказано ім'я автора, перевірте його профіль у соціальних мережах або вебсайт. Там часто можна знайти додаткову інформацію про умови використання.

4. Запитайте дозвіл у автора або правовласника.

Якщо умови використання фотографії не вказані, зв'яжіться з автором або правовласником через електронну пошту, соціальні мережі тощо. Запитайте дозвіл на використання та дізнайтесь про можливі обмеження.

5. Остерігайтесь позначення “Усі права захищено”.

Якщо фотографія має позначку “Усі права захищено” (“All rights reserved»), це означає, що її використання без дозволу автора заборонено, навіть для некомерційних цілей.

Щоб уникнути порушень:

- Використовуйте фото з вебсайтів або додатків, які надають фотографії з відкритими ліцензіями (це можна перевірити в умовах користування кожного конкретного ресурсу).
- Уважно перевіряйте умови використання зображень.
- Якщо у вас виникають сумніви – зверніться за дозволом до автора чи правовласника.

2

Які фотографії я можу вільно використовувати для створення колажів?

Для створення колажів ви можете використовувати фотографії за умови, що таким використанням ви не порушите авторські права фотографа або інших осіб, наприклад:

1. Фотографії, які стали суспільним надбанням.

Фотографічні твори, строк охорони яких закінчився. За загальним правилом, строк охорони закінчується через 70 років після смерті автора (ст. 31 Закону України “Про авторське право і суміжні права”).

2. Фотографії з відкритими ліцензіями.

Ліцензії Creative Commons (CC) – це юридичні інструменти, які дозволяють авторам творів ділитись своїми роботами з іншими на чітко визначених умовах.

Існує 6 варіантів ліцензій виду CC, кожна з яких зазначає, як саме можна використовувати твір: копіювати, поширювати, змінювати чи використовувати в комерційних цілях.

Для використання фотографії варто перевірити умови ліцензії та виконати їх, наприклад, деякі з таких ліцензій вимагають зазначення автора, деякі забороняють комерційне використання або створення похідних творів.

Якщо ви знайшли згадку про Creative Commons (наприклад, “CC BY-SA”), дізнайтесь умови зазначеного виду ліцензії, що допоможуть вам зрозуміти умови використання фотографії.

Якщо їх не зазначено на сайті, дізнатись умови ліцензій можна за посиланням на вебсайті creativecommons.org.

3. Фотографії без ознак оригінальності.

Зображення, які не є оригінальними та не містять творчих рішень (наприклад, звичайні фото, які зроблені відповідно до певних технічних стандартів: фотокартка для документів, що посвідчує особу, фотографія, зроблена в рамках проведення слідчих дій тощо) та, відповідно, не охороняються авторським правом (ч.8 ст.8 Закону України “Про авторське право і суміжні права”). Але на такі фотографії може поширюватися інші режими правової охорони, наприклад, як таємниці особистого життя, особистих паперів, архівного фонду тощо, тому будьте уважні.

4.Фотографії, використання яких підпадає під випадки “вільного використання”.

Закон дозволяє вільно використовувати фотографії в обмежених випадках, наприклад, для забезпечення та реалізації освітнього процесу або з метою наукових досліджень суб'єктами освітньої або наукової діяльності тощо.

Всі загальні та спеціальні випадки вільного використання, актуальні для фотографій, містяться у статтях 22, 23, 24, 27 та 28 Закону України “Про авторське право і суміжні права”.

Проте, здебільшого випадки вільного використання стосуються спеціальних умов (як наприклад: ремонт обладнання, забезпечення судового провадження тощо) або спеціальних суб'єктів: бібліотек, музеїв, суб'єктів освітньої діяльності тощо.

Фотографії, які не можна використовувати:

- Фотографії, які охороняються авторським правом, без дозволу їх автора чи правовласника, якщо це не передбачено законом.
- Фотографії з мережі Інтернет, якщо ви не придбали ліцензію або не отримали дозвіл на використання.

3

Чи можу я використовувати фотографії інших осіб, для створення твору у жанрі пародії?

Для створення творів у жанрі пародії дозволяється використовувати фотографічні твори інших осіб, за умови виконання таких умов:

- фотографічний твір, на основі якого створюється пародія, має бути правомірно опублікований;
- необхідно вказати ім'я автора та джерело запозичення;
- пародія повинна мати комічний або сатиричний характер, бути результатом творчої переробки оригінального твору або його частини та викликати асоціації з подіями, особами, твором або його частиною (п.9 ч.2 ст.22 Закону України “Про авторське право та суміжні права”).

4

Як мені захистити свою фотографію від неправомірного використання іншими особами?

1. Використовуйте знак копірайту.

Додавайте до фотографії символ © разом із роком першого опублікування фотографії, вашим іменем або назвою бренду (наприклад, "© Іван Іваненко, 2025").

2. Додавайте водяний знак.

Водяний знак – це видимий напис або логотип, який накладається на фотографію. Він не заважає перегляду фотографії, але ускладнює її використання без вашої згоди.

3. Додавайте метадані до фотографій.

Вбудовуйте інформацію про себе, як автора фотографії в метадані файлу (EXIF). Такі дані містять ім'я автора, дату створення та умови використання фотографії. Перевагою є те, що їх складніше видалити порушником, ніж водяний знак.

4. Зареєструйте авторське право.

Реєстрація не є обов'язковою для виникнення авторського права, проте це допоможе підтвердити ваше авторство в разі порушення прав іншими особами.

5. Зазначайте умови використання фотографії (вид ліцензії).

Чітко визначте умови використання ваших фотографій, наприклад, через застосування ліцензій Creative Commons. Це дасть зрозуміти користувачам, якими способами можна використовувати ваші роботи.

6. Контролюйте доступ до фотографій.

Публікуйте свої роботи лише на надійних платформах або вебсайтах, які мають захист від копіювання (наприклад, заборону збереження або скріншотів).

7. Укладайте договори.

Перед створенням фотографії укладіть договір з командою, моделлю, у якому чітко визначте кому та в якому обсязі належатимуть авторські права на фотографію, створену за їхньої участі.

Також укладіть договір з замовником, у якому чітко визначте умови використання фотографій. Чим більше інструментів захисту від незаконного використання ви використовуєте, тим складніше порушникам скористатись вашими роботами.

5

Що робити якщо хтось використовує створене мною фото без дозволу?

Якщо ви виявили незаконне використання своїх робіт:

1.Зверніться до порушника з претензією про припинення порушення ваших прав (ст.19 Цивільного кодексу України).

Претензія викладається в довільній формі, але повинна містити необхідні дані для чіткого викладення вашої позиції: контакти, опис порушення, посилання на законодавство, вимоги, терміни виконання вимог тощо.

Важливо чітко сформулювати свої вимоги, наприклад: припинення використання фотографії, видалення фотографії з усіх платформ, виплата компенсації тощо. Ви можете включити до претензії будь-яку кількість вимог.

Претензію можна направити порушнику будь-яким способом: поштовим відправленням, електронною поштою або за допомогою соціальних мереж.

2. Якщо порушник проігнорував вашу претензію або відмовився виконати вимоги, ви можете спробувати вирішити спір у позасудовому порядку шляхом медіації.

Медіація – це позасудова добровільна, конфіденційна, структурована процедура, під час якої сторони за допомогою медіатора можуть врегулювати конфлікт шляхом переговорів (ч.4 ст.1 Закону України “Про медіацію”).

Процедура медіації забезпечує економію часу та ресурсів, зокрема на юридичні послуги, представництво в суді, експертизи, судові витрати тощо. Медіація щодо спорів у сфері права інтелектуальної власності доступна в УКРНОІВІ ([посилання тут](#)).

3. Ви також маєте право звернутись до суду з позовом про захист порушених прав.

Однак, варто врахувати, що для звернення до суду необхідно підготувати позовну заяву, зібрати відповідні докази та сплатити судовий збір. Крім того, судовий процес може бути досить тривалим.

6

Що я можу зробити, якщо інший фотограф використовує схожий стиль і копіює мої ідеї?

Копіювання стилю або ідей може бути неприємним, але важливо розуміти, що авторське право не охороняє ідеї та концепцію.

Авторським правом охороняється реалізація вашої ідеї, виражена в об'єктивній формі, тобто в такій формі, яку можна відтворити чи зберегти (наприклад, друкована фотографія або цифрова) (п.56 ст.1 Закону України “Про авторське право і суміжні права”).

Якщо ви вважаєте, що ваші права порушено, зверніться до фахівця з інтелектуальної власності. Він допоможе оцінити, чи є підстави для захисту ваших прав та інтересів.

7

Чи потрібно отримувати дозвіл від людей, для створення фотографії?

За загальним правилом, для зйомки фізичної особи необхідна її згода (ст. 307 Цивільного кодексу України).

Згода має бути отримана до початку зйомки та може бути виражена таким чином:

1. у письмовій формі,
2. в усній формі,
3. у вигляді конклюдентних дій, у яких виражається згода на фотографування, наприклад у вигляді позування під час фотозйомки тощо.

Зйомка має проводитись відкрито. Таємна зйомка без згоди особи дозволена лише у випадках, передбачених чинним законодавством, наприклад, правоохоронними органами. Людина має усвідомлювати, що її фотографують.

Важливо! Зйомка дітей дозволена виключно за згодою їхніх батьків або опікунів.

Чи потрібно отримувати дозвіл від людей, які зображені на моїх фотографіях, перед публікацією?

Фотографія, на якій зображена фізична особа, може бути публічно показана, відтворена чи розповсюджена лише за її згодою. Якщо особа померла, дозвіл на використання надають її діти, вдова або вдовець, а якщо їх немає – батьки, брати та сестри (ст. ст.307, 308 Цивільного кодексу України). Винятки:

1. Громадські заходи.

Якщо особа була сфотографована відкрито на вулиці або на будь-якому публічному заході (наприклад, збори, конференція, мітинг тощо), вважається, що особа погодилась на зйомку (ч.1 ст.307 Цивільного кодексу України). Однак, для уникнення непорозумінь краще отримати дозвіл особи перед проведенням зйомки.

2. Публічні особи.

Зйомка представників органів державної влади та місцевого самоврядування під час виконання ними своїх посадових обов'язків, не потребує згоди, якщо це не перешкоджає здійсненню їх професійної діяльності та не призведе до розголошення державної таємниці або конфіденційної інформації.

Якщо я фотографую модель?

Якщо фізична особа позувала фотографу за плату, фотографія, може бути публічно показана, відтворена або розповсюджена без її згоди (ч.2 ст.308 Цивільного кодексу України).

Проте, рекомендуємо перед проведенням зйомки укласти модельний реліз – договір, який регулює питання дозволу на використання фотографій. Модельний реліз повинен містити умови використання фотографії (комерційне або некомерційне використання), визначати, де буде публікуватись зображення тощо.

Важливо! Перед публікацією будь-якої фотографії, на якій зображені фізичні особи, тим паче, якщо ви плануєте комерційне використання такого фото, завжди отримуйте письмову згоду особи, яка зображена на фото. Це допоможе уникнути правових проблем у майбутньому.

Фотографії, зроблені у громадських місцях, можуть використовуватися публічно, у тому числі й для отримання прибутку, якщо вони не порушують прав інших осіб, зокрема, права на особисте життя або авторські права на об'єкти, зображені на цих фото.

1. Фізичні особи, зображені на фотографіях.

Якщо на фотографіях зображені фізичні особи, для публікації чи продажу таких робіт вам варто враховувати право на приватність цих осіб.

За загальним правилом, якщо особа була знята була сфотографована відкрито на вулиці або на будь-якому публічному заході (наприклад, збори, конференція, мітинг тощо), вважається, що особа погодилась на зйомку. (ч.1 ст.307 Цивільного Кодексу України).

Проте, презумпція згоди особи на фотографування в публічному місці не надає права на використання такої фотографії, тобто згоду на використання фото необхідно отримати додатково.

2. Твори, зображені на фотографіях.

Якщо на фотографіях зображені об'єкти авторського права (наприклад, скульптури, архітектурні твори, картини тощо), ви маєте впевнитись, чи не порушуєте ви права автора або правовласника цих об'єктів. Якщо ви не впевнені в тому, чи точно не порушуєте права інших осіб, краще отримати дозвіл від автора або особи, якій належать права, на використання фотографії, на якій зображений такий об'єкт.

Виняток! Створення зображень творів архітектури та образотворчого мистецтва, що постійно розташовані у доступних для громадськості місцях, та подальше використання таких об'єктів, дозволяється за виконання таких умов:

- на зображенні має бути зазначено ім'я автора та джерело запозичення;
- такі дії не повинні мати самостійного економічного значення (тобто, використовувати в комерційних цілях такі зображення заборонено) (п.10 ч.2 ст.22 Закону України "Про авторське право і суміжні права").

Важливо! Порушення авторських прав може призвести до негативних наслідків, включно з вимогою про припинення порушення або компенсацію збитків.

3. Місце зйомки.

Перш за все, перед проведенням фотозйомки на приватній території або території, де встановлені обмеження на зйомку (наприклад, музей, концертна зала, медичний заклад тощо), потрібно обов'язково отримати дозвіл у власників приватної території чи керівників відповідних установ та дотримуватись встановлених умов проведення фотозйомки.

Важливо! Правила зйомки зазвичай визначають умови використання зроблених фотографій, яких слід дотримуватись. У деяких випадках, для комерційного використання фотографій необхідно отримати окремий дозвіл.

Чи потрібно отримувати дозвіл на зйомку, наприклад, у ресторані чи музеї, якщо я не планую продавати таке фото?

Так, необхідно отримати дозвіл на зйомку у власників приватних закладів або керівників установ, на території яких проводиться зйомка, навіть якщо ви не плануєте комерційне використання фотографії. Це дозволить уникнути непорозумінь і забезпечить вам правову безпеку.

10

Чи можу я дозволяти використання фотографії замовників або моделей третім особам?

Щоб уникнути непорозумінь, перед проведенням зйомки обов'язково укладіть письмовий договір з замовником або моделлю, що визначатиме умови фотозйомки та використання фотографій.

Проте, якщо такий договір не було укладено, варто отримати письмову згоду замовника або моделі, на надання дозволу третім особам на використання фотографій з їх зображенням.

Якщо на моїй фотографії опинився фрагмент іншого зображення, чи маю я право продавати або публікувати таке фото в мережі Інтернет?

Якщо на вашу фотографію потрапив фрагмент іншого зображення (наприклад, зображення відомої особи, твору архітектури, образотворчого мистецтва тощо) – ви маєте впевнитись, що не порушуєте права автора або володільця такого зображення.

Якщо ви не впевнені в тому, чи точно не порушуєте права інших осіб, краще отримати дозвіл від автора або особи, якій належать права, на продаж або публікацію такої фотографії.

Важливо! Порушення авторських прав щодо чужих творів може призвести до наслідків, включно з вимогою про припинення порушення або компенсацію збитків.

ЗАСТЕРЕЖЕННЯ

Проект має на меті роз'яснення питань, що виникають у представників сфери креативних індустрій у їх повсякденній професійній діяльності.

Чекліст містить відповіді з посиланням на чинне законодавство. При виникненні конфліктів щодо конкретних спірних ситуацій цей чекліст не може бути застосований для вирішення спору.

Представлений чекліст **НЕ є офіційним роз'ясненням УКРНОІВІ** щодо застосування окремих норм чинного законодавства з питань у сфері інтелектуальної власності та **НЕ рекомендований для використання у експертних дослідженнях.**

Для додаткової оцінки всіх ризиків та факторів, що впливають на вирішення спірної ситуації, рекомендуємо звернутися за додатковими роз'ясненнями з урахуванням всіх обставин конкретної ситуації до фахівців в сфері інтелектуальної власності.

ІНФОРМАЦІЯ ПРО ПРОЄКТ:

Серія: 11 актуальних питань та відповідей для представників сфери креативу та інновацій: чекліст, поради з питань інтелектуальної власності.

Про що: про охорону авторських та суміжних прав в фотографічному мистецтві.

Для кого: для фотографів.

Мета: підвищення рівня обізнаності щодо застосування норм законодавства про авторське право у фотографічному мистецтві.

Чекліст підготовлений командою Департаменту “Академія інтелектуальної власності” УКРНОІВІ.

Представлена інформація наведена з урахуванням положень законодавства станом на 23.07.2025 року.

© УКРНОІВІ, 2025

© ⓘ Attribution 4.0 International (CC-BY-4.0)

Ліцензія © не поширюється на контент у цьому виданні, що не належить УКРНОІВІ.
Візуальні елементи: Canva Pro.